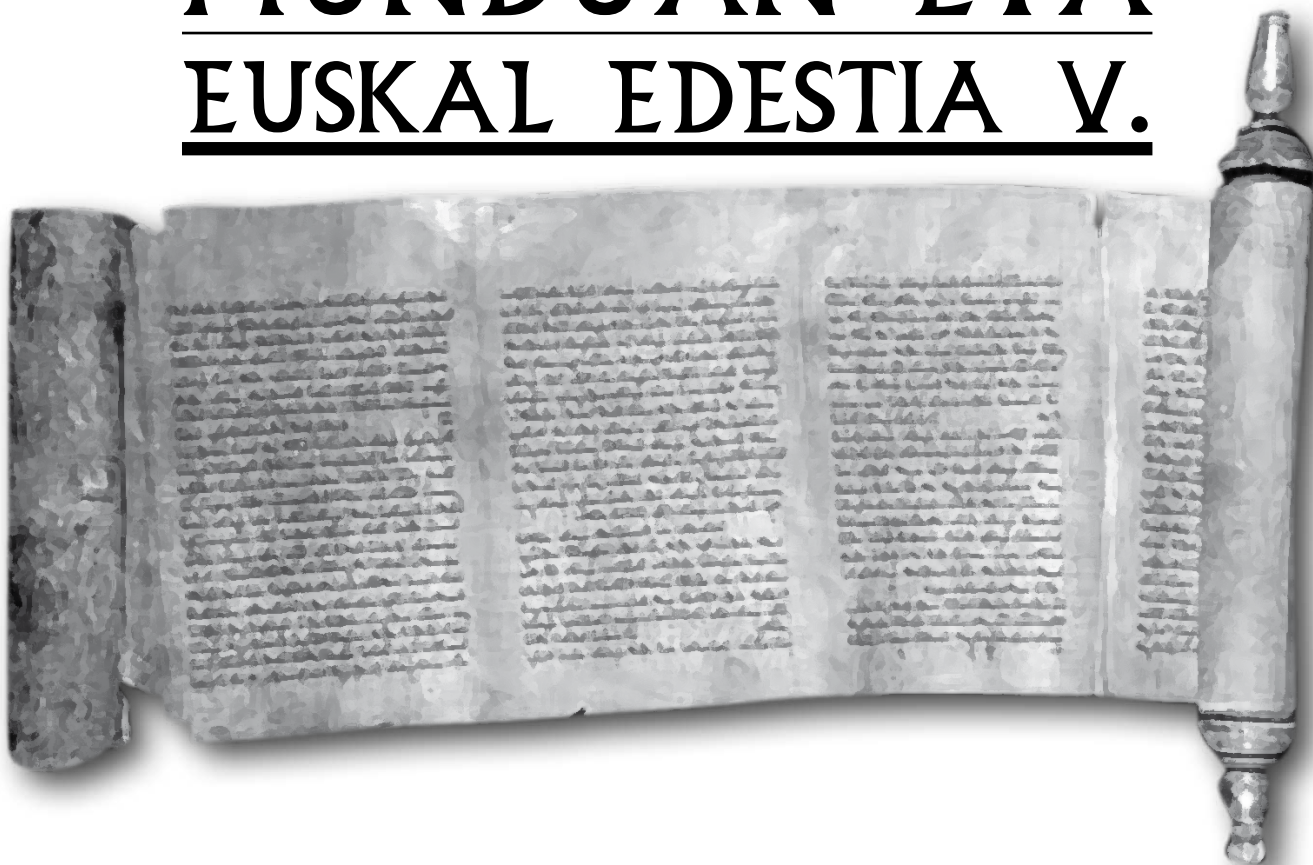

IZADIA ZAINDU

EUSKAL TOKI~IZENAK

MUNDUAN ETA

EUSKAL EDESTIA V.

Liguria lurraldean, batez be Savona inguruan eta bere Iparraldean (Genobatik urbil): Aiona, Albissola, Ardola, Berri, Carcare, Olano, Orba, Ormea, Sabona, Varezze, etabar.

Ladinian (Tirol ta Trentotik ur): Agordo, Andraz, Arabba, Ardo, Arta, Gardena, Gares, Lasa (tirol), Maia, Mendola (Trentino), Padola eta abar.

Milanetik, erreka bi aldatzen dira: Lambro (euskeraz niebla esan gura dauana) eta Olona (avenaren lurraldea ?)

Frantziagaz muga egiten dauan UBAYE errekea / Ladinian: EGA ibaia / Dolomitaseko mendietan: Bai de dones'eko aintzira edo ur geldia. Aiarnola, Arlas, Arblatsch (Tz doñuagaz), Atalalta, Cima de

Gana Bianca (euskeraz bardin), Ormea, eta abar, Alpe-seko mendiak dira.

Aran edo Ibar asko dagoz -ascaren amaieragaz, euskeraz bardin esan gura dauanak: Val di Anzascas, Val di Verzasca eta abar.

Lurralde orrean Izkuntz ta mintzadarren artean be sortzen dira bateratasunak: Asciola = acha (Euskeraz aizkora) / Astore = cernicalo (Euskeraz aztore) / Baita = borda (casa del pastor).

Txistuka esaten diran TZ eta Z geiago dira Euskerarenak orko izkuntz latinoarenak baiño.

Emen, derrigorrezkoa da aitatzea: Alpeetan, Aleman, Italiano ta Frantzes izkelki edo mintzadarretan berba egiten dala eta bai beste bost edo sei izkuntz geiagotan.

Adibidez: Romance, (Suizan % 0'7, 50.000 giza seme/alaba). / Ladino (aurrekoen mintzadarra dana eta Dolomitasen erdian 10.000 giza seme/alabak berba egiten dabena. Friuli (Austria, Eslovenia eta Italiaren muga 500.000 giza seme/alaba). / Occitano (Piamonteko lurraldean 200.000 giza seme/alaba). / Esloveno (Piamonteren mugan, Trieste eta Gorizian 80.000 giza seme/alaba).

Alpes eta Kaukasoren gertakizunetan ikusten da, mendi andien babesean izkuntz geiago bizi dirala eta euren nortasunak obeto zaindu.

Alpes eta Euskal mitolojia be, antzeko gauza asko daukiez artean.

Italian beste toki izen batzuk: Ligurian: Venasca. / Genovan: Benasco / Pavian: Beaschi. / La Chappelle: Benêche. / Vaucluse: Venasque. / Naples ta Kampanian: Ausona ta Liberi. / Salermon: Orria. / Potenzan: Anzi, Abriola, Banzi eta abar.

Siziliari buruz, garrantzizko gauza da, 25etik 101era bizi zan Silio Italiko olerkariak esan ebana:

Siziliako alor edo soroak⁽¹⁾ leenengo landu ebezanak Oñamendi edo Pirineosetik bera joan zirenak zirala eta euren lurraldearen erreka aipatzea bearrrezkoa izanda ezagutzen ulertu dagien Zicanos zirala esan eben.

Zikano berbea, baleike Oñamendian⁽²⁾ dagon Zinka ibaiaren izena izatea. Ez dagoz ziurtasun guztiagaz.

7.6.– Eskozia, Gales, Irlanda ta Inglaterran Euskerazko toki izenak (Kromañoien ezurrezko ondar asko dagozan tokiak direnak).

Zalantza aundiko berbak dira: -barri edo Berri adizkietan amaitzen diranak.

Landa berbea adibidez (nai ta Keltiar berbea be ba dala gogoratu) edo Irlandan Gara ibaia.

Eskozia eta Irlandaren meaguneko lurretan: Carrick berbea (Karr=piedra) edo Scoth (-sk doñuan, eusko, ausko edo basko lez) ta Glasgow (gasko doñuan).

(1) Alor edo soro ak = campo de cultivo. (2) Oñamendian = Pirineos.

7.7.– KAUKASO´an:

Zalantzazko berbak eta sinisgabekeria artu bear diranak dira Georjian adibidez: Gorbeya (Bizkaia ta Araba bitartean dagon mendi ederra lez). Eta Armenian: Ararat mendia (Araba, Gipuzkoa eta goi aldeko Nafarroaren bitartean dagoan Aralar mendi eta edo mendi besanga lez). Edo Gora (lurralde orrein izkuntzan Montaña esangura dauana eta Euskeraz Arriba).

7.8.– BEREBER inguruan:

Zalantzazkoak dira: Magdaleniense garai alditik datoza berbak “-barri” abotsean amaitzen diranak, adibidez: Sugabarri, Zuchabarri (Ptolomeo) edo Succ-bar (Pliniok). Eta beste batzuk, euskal toki izenak osotzeko ekarten dauan adizkiakaz⁽¹⁾, adibidez: -Gar)a (altura): Garb, Garian, Gardaya eta abar”.

7.9.– Karl Bouda Aleman (1.901ean Anburgon jaioa ta 1.979an Erlangen il) Euskalaria eta Errusiaren izkuntzan berarizkoak (especialista) esaten eban.

Euskerea ta Siberiako izkuntz artean, urbilleko abotsak aurkitu edo argiratu (descubrir) egin ebazala: Argi ta Yrgi (luz) berbaren artean bezala, Bele (cuervo), Lepo (cuello), Gurdizka (carreta), Elur lera edo Elur narraren (trineo) artean adibidez.

Eta berarizkoen (especialistas) artean esaten dabe: Euskerea ta Uraleseko izkuntzarekin: Fines, Ungaro eta Siberiako Obi ibaiaren ibarrean bizi diran errien fino edo sendi ungriara (Uraletako izkuntz ugarien artean adar nagusia dana), Suomiera (Finlandiako erriaren izkuntza), Laponiera, Ungariera ta abar Ostia´ren izkuntzakaz, kidetasuna dagoela.

Mitxel Morban, Timo Riiho eta Maria Teresa Etxenikek be ikertu ebezan ditekezen orreik eta iztegiko zenbaketari bidearen emonak beti izan ziran %tik 5 baiño gitxiago.

A ta guzti euren esana: Euskerea, Uralo Altaiko izkuntzakaz senidetuta dagoela da.

7.10.– Mikel Iriondo antropologo edo giza iztilariak.

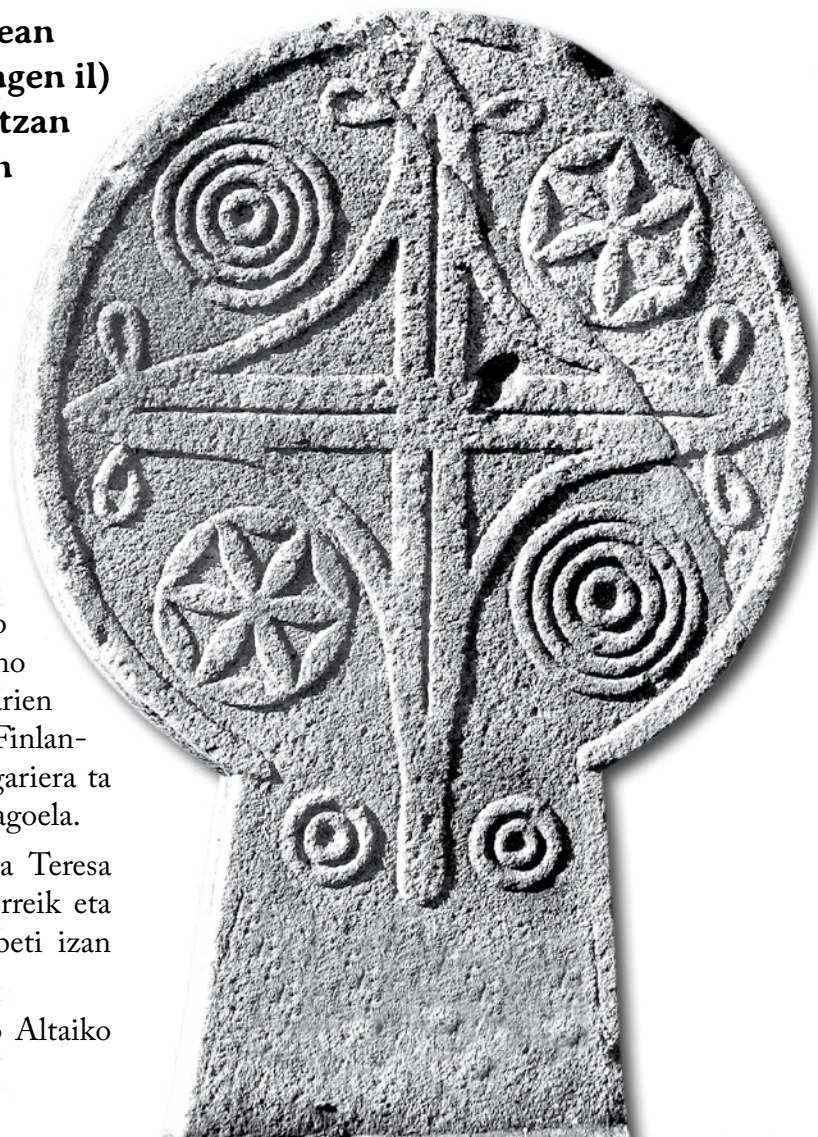
Amerikan Journal Physikal Anthropology aldizkarian esaten dau (2.003an Urrillaren 13an Diaro Vasco´k batu ebana): Euskaldunak Europeoakin, naike berezitu egiten dirala.

Bere eritzian, orube (asentamiento) edo lur jabetasun orrein lenaldi edo antziñatasuna adierazten dau.

Eta azaldu leiken gauzea dala:

Europeoak, Euskaldunak baiño geiago nastu ziralara, orain 5.000 edo 7.000 urte Ekialde Erdetik erri aldan etorri ziran lur lantzaille edo nekazari ta abelzaiñarekin.

Teknika edo trebetasun orreik Euskalerrira, geiago eldu ziran Jakintzazko trebetasuna-ren artu emonetik, endak nastu bidetik baiño.

(1) Adizkiakaz=elementos verbales.

Eta orren itzulpena: Euskaldunak jendekuntz ta izkuntz jakitean, Europan Indoeuropeizatuta ez gagozan azkeneko bakar lekukoak garala esan nai dau.

Mikelek eritzi au nabarmentzeko: Mundu oneitan, dana dala besterekiko edo besteganakoa⁽¹⁾, Ludi onen gizakumeari zeozer bereizgarritzen ba dautsoelako, artean nastutako trebetasun edo gaitasuna dalako. Eta euskalerritik, europatik bezala, danak aldatu dirala esaten dau.

7.11.- Gandiak idazle edo asmalari Arjentinarrak.

Geiago esaten dau: Euskalerria, Europako erri zarrrena dala. Bere izkuntza: Kaukasotik Atlant Itsasoraiño eta Afrikatik Europaren Iparralderaiño Paleolitiko ta Neolitiko garai artean berba egiten zala. Eta Ario edo indoeuropeoak, Etrusko, Ibero eta antxiñako edo lenaldiko beste erri batzuk, Euskaldunak baiño geroagokoak dirala, baieztatzen dau.

(1)Besteganakoa=relativo.

7.12.- Bigarren zatian, Europaren gizarte auziko (cuestiòn social) edestian sartu orduko, aurkeztu daigun: Europa, Asia eta Afrikaren gizarteak, zelako antolamenduan geratu ziran egokituta.

Pleistozeno aldia: 2.000.000 1.800.000 urtetan asi eta orain 11.000 urte amaitu zala.

Paleolitiko aroa: Iru alditan banatzen da: Be Paleolitikoa K.a. 1.000.000 urte inguruan asi ta, 150.000 urte ingururarte.

Erdi Paleolitiko aroa: K.a. 150.000 urte ingurutik 40.000 urte ingururarte.

Eta Goi Paleolitiko aldia: K.a. 40.000 urtetik 9.000 urte ingururarte.

Oso luzea izan zan aroaldi au eta bitartean ainbat giza seme bereziko mota sortu eta galdu ziran, orain 30.000 urte Omo Sapiens agertu arte.

Mesolitiko aldia: Paleolitiko ta Neolitikoaren aldi artekoa da eta Europaren edesti aurreko aroa, orain 10.000 urte ingururarte.

Europa aldi orreitan, ainbat epeldu zan eta Omo Sapiens giza, eizan egitez gain, zitu, bii, ale edo fruituak batzen asi zan.

Neolitiko aldia: Mesolitiko edo Epipaleolitiko eta Tupiki edo Brontzezko aldiaren artekoa da.

Omo Sapiens aldi oneitan, arrapari uts izatetik ekoizle, egille edo sortzaille izatera aldatu zan eta orren ondorioz bizi leku tinko edo iraunkorretan asi ziran bizitzen eta len iriak sortu ebazan.

Beste trebetasunezko aurrerapen aundiak be asi ziran artzen eta batez be arria lantzeko erabide aipagarrienak.

Neolitiko aldia Ekialde Urbillean, orain 9.000 urte asi zan eta Europan 6.000 urte inguru.

Omo Sapiens: Afrikan sortu zan eta leen euki eben izkuntz ta euren jakintza oituratzeko ekanduzko oiñarri bidetik asi ziran Asia ta Europatik zabaltzen, Würm deritson izotz aldian.

Kromañon giza eta euki eben leen-izkuntza: Frantziaren Dordoñako erri inguruan (Tursac) Eyzies-de Tayaken Madeleineko arpe edo aitzuloan⁽¹⁾ aurkitu ziran orain 30.000 urteko Kromañon gizaren azurrai esaten jako.

Kromañon giza onek, jakin eban otzari aurre egi ten eta bera agertu zanean aurreko Neandertalak euren artean ezereztu egin ziran eta sortu zan giza mota au izan zan Asia ta Europatik zabaldu zana gaur arte, bere leen Euskerazko izkuntz azturan.

Atutxa'tar Paul
Zornotza'n 2.013'an Urtarrilla'ren 15'ean

(1)Ortik dator Auriñaciense edo Magdaleniense Goiko-Paleolitiko aldian, Musteriense ta Soloutrense arteko denborak diranak eta Magdaleniense izena Madelein mendiko aitzuloaren izena ipini eutsuelako

